

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
РЯТУВАЛЬНИКІВ ДО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

*Кучеренко С.М. кандидат психологічних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України*

*Кучеренко Н. С. кандидат психологічних наук
Українська інженерно-педагогічна академія*

В сучасний час значна увага приділяється підвищенню ефективності підготовки фахівців ризиконебезпечних професій до діяльності в екстремальних умовах. Напруга, викликана здійсненням професійної діяльності рятувальниками в особливих та екстремальних умовах, може викликати значні зміни їхнього емоційного стану, що у свою чергу знижує ефективність виконання службово-бойової діяльності. Здатність бути готовим до швидких, і найголовніше, оптимальних дій у цих ситуаціях є однією з умов підготовки рятувальника до складних умов праці. Його психологічний стан буде стійким, якщо є впевненість у надійності експлуатованих технічних систем, необхідні знання, вміння та навички дії в екстремальних умовах. Проведений психологічний аналіз показав, що добре підготовлені професіонали не розглядають складності, що виникають, як щось непоправне, і ставляться до них спокійно, з повним усвідомленням їх успішного вирішення. Вони можуть швидко перебудовувати психічну діяльність під час емоційної напруги, що пред'являє високі вимоги до нервових процесів, емоційно-вольової сфери особистості. Професіонал високого рівня повинен вміти витіснити зі своєї психіки страх перед можливою невдачею під час виконання трудових дій, бути готовим виконувати певні їх автоматично без урахування виниклої небезпеки, для оптимального виходу зі складної ситуації.

Під час підготовки майбутніх офіцерів рятувальників до професійної діяльності необхідно особливу увагу приділити емоційно-вольовій сфері особистості, оскільки навантаження, яке лягає на психіку людини, може викликати нестійкість психічної діяльності. Так в одних, навіть незначні, короткочасні проблеми викликають порушення психічних функцій, в інших вони виникають лише при тривалому впливі особливо сильних стресових чинників. Особливо чітко емоційна нестійкість проявляється у екстремальних умовах. Прояви цього стану можуть бути найрізноманітніших форм. Може відбуватися уповільнення розумових процесів, утруднене прийняття рішень, з'являється метушливість у діях, прискорене серцебиття, переривчасте дихання, заціпеніння, порушення сприйняття часу, розгубленість, викликає помилкові дії, що посилюють ситуацію. Виконання професійних функцій набуває одноманітного

характеру, одні й ті ж дії можуть повторюватися значну кількість разів без переходу на більш високий якісний рівень.

Одним з аспектів професійної підготовки майбутніх офіцерів рятувальників може бути аспект комунікації, оскільки мовний чинник має значення для виникнення емоційної нестійкості. Розпорядження, віддане в різкій формі, може викликати розгубленість і змусити зробити помилку у професійних діях. На ранніх етапах підготовки словесний образ може виступати в ролі підтримки, але коли відповідь вже сформована, запровадження словесної перешкоди може загальмувати психічну діяльність рятувальника, викликати неясність свідомості, емоційну напруженість.

Одна з обов'язкових умов підготовки майбутніх офіцерів рятувальників до професійної діяльності в особливих та екстремальних умовах – це облік індивідуальних особливостей нервової системи, з якими пов'язаний рівень емоційної стійкості. Так рятувальники, у яких переважає процес гальмування над процесом збудження або у яких немає достатньо сильного процесу збудження, не зможуть проявити себе в складних умовах адекватно подіям, що відбуваються. На виникнення емоційної напруженості значний вплив надають порушення в режимі сну, перевтома, невирішені конфліктні ситуації. Отже, індивідуально-психологічні особливості особистості, функціональні психофізіологічні стани визначають особливості емоційної стійкості людини під час діяльності у складних трудових умовах. А несприятливі обставини можуть спричинити значні психічні порушення, аж до захворювання.

Рівень емоційної стійкості залежить багато в чому від можливостей адаптації особистості всіх етапах виниклої екстремальної ситуації, які у своє чергу визначаються якістю професійної підготовки до діяльності реальних умовах. У процесі навчання людина набуває знання, що дозволяють йому усвідомити особливості можливих складних ситуацій, що створюються у його професійній діяльності, опановує необхідні навички.

Спеціаліст повинен бути підготовлений до того моменту, коли стандартні умови трудової діяльності можуть зазнати змін, і професійні дії потрібно буде здійснювати в особливих, а можливо, й екстремальних умовах. Особливий вплив на рівень психічної напруженості надає інформаційна невизначеність особистості. В умовах недостатності необхідної інформації, у майбутніх офіцерів рятувальників виникають негативні емоції, відчуються труднощі в розумінні того, що відбувається, характерна неадекватність сприйняття навколишньої дійсності, порушується логічність і послідовність мислення, допускаються помилки у виборі послідовності необхідних операцій.

Під час виконання професійної діяльності в особливих та екстремальних умовах майбутній офіцер рятувальник, перебуваючи у стані психічної напруги, вольовим зусиллям пригнічує емоції, що виникають, отримує надлишкові відомості, усувається інформаційна невизначеність. Створюється стан

емоційного дозволу, що виявляється у виникненні позитивних емоційних переживань, підвищеної рухової активності тощо. Якщо ж аналогічні ситуації виникають неодноразово, рятувальник отримує повну інформацію про особливості дії в них, набуває впевненості у правильності своїх дій, що дозволяє стенизувати емоційні реакції.

З вище розглянутого очевидно, що в організації та здійсненні підготовки майбутніх офіцерів рятувальників до діяльності в особливих та екстремальних умовах необхідно враховувати їх емоційні особливості, проблемам дослідження яких і будуть присвячені наші подальші роботи.

Список використаних джерел

1. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору: навч. посібник. Київ. 2006. 532 с.
2. Кучеренко С. М., Кучеренко Н. С., Назаров О. А. Проблема саморегуляції рятувальників як одна з центральних щодо успішності виконання службової діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2017. Вип.21. С. 66-74.
3. Кучеренко С. М. Кучеренко Н.С. Психологічна готовність майбутнього офіцера технічного профілю до організації службово - бойової діяльності в особливо умовах. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. С. 150-154
4. Приходько І. І. Засади психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності: монографія. Харків. 2013. 745 с